

Bakonyi István

A „hittel, hűséggel” költészete

(Bence Lajos *Vallani* című kötetéről)

A költészet lényegéhez tartozik a vallomás. Hűségről, szerelemről, hazáról, szülőföldről vagy egészen hétköznapi dolgokról. *Vallani* tehát, ahogy Bence Lajos verseskötetének címe is jelzi, a költő erkölcsi kötelessége. Talán a kisebbségben élő, s az anyaországhoz oly sok szállal kötődő poéta esetében még fokozottabban van ez így.

Ezzel kapcsolatos az utószót író recenzens, Garai László egy gondolata: „A határon túli magyar irodalmak meghatározójává kárpátaljiságon, vajdaságiságon stb. túl mindinkább az válik, hogy hol és minemű műhelyek léteznek, s azok egymáshoz miként viszonyulnak: nem pusztán saját térségükben, hanem a magyar ugaron, Pannónia teknőjében is.” Tegyük hozzá: az egyetemes magyar ugaron, az egyetemes Pannónia teknőjében...

Bence Lajos persze kötődik a Muravidékhez, de Zalához és más magyar tájakhoz, szellemi vidékekhez is. Kötődése nem ismer (ország)határokat... És ez így van rendjén. A Z. Szekeres Ilona versmondónak ajánlott nyitóvers, a *Vallani kell, mindig vallani* ezt az alaphangot erősíti. Egyfelől itt is arról van szó, hogy a különböző tájgazákban élő írástudók felelőssége közös és nagy. A helyszínek, Buda, Pest, Szováta, Szabadka, Mádéfalva, Kórógy önmagukban is jelképek. Például a tragikus múltbeli pillanatoknak. S a nyomor, a háborúk, a porlekedés közepette fölhangzik a jogos kívánság: „...míg az ölés tudománya / ölelésbe vedlik...”

A teremtő erejű anyanyelv szépségét hirdeti ez a vallomás, ünnepélyes hangon. Akkor is, ha: „... tűzkölként pendül a fagy, / marasztalva a csodát, kézen / fogni mások iszonyát, / egy ország tótágas / viszonyát...”

A nehéz sors nemcsak nemzetnyi méretű, de az egyes embert is meghatározza. Legyen szó akár a gyerek betegségéről, vagy éppen egy megtört életű felnőtt helyzetéről. Az előbbi esetben újra a nyelvről, annak születéséről kapunk emlékezetes sorokat. Másutt a játék különös, néha fanyar ízére is rálehetünk (*Játék hallal, porszívóval*). És játék az is, ahogy földidézi nagyanyja álmát egy Jagger-féle pajtakoncerttről: „A hatvanas évek nagy örületében / Ö-MAMA, aki fura módon, / nem a Beatlest, / hanem az „Ördögi fiúkat”, / a Rollingsztoncét kedvelte...” Ebből is jól látszik Bence Lajos költészetének nyelvi, stilisztikai, tartalmi nyitottsága és sokoldalúsága. A nemes pátosz mellett van benne nyelvi játék, humor és irónia is. És e líra időnként kitérőt tesz az epikus jelleg irányába. Szabadon áradnak a sorok, de a formai fegyelem ekkor is érzékelhető. Az érzelmeket persze nem zabolázza meg...

Egyik legemlékezetesebb műve a *Szeretlek: Muravidék* című „vallomásfélét”-je. Vannak benne vendégszöveg-részletek (pl. „...mert itt ringott bölcsőm...”), s velük együtt egy hagyományosan bensőséges, kötődéseiről érzékletes képet adó szöveget olvashatunk végig. Vallomást a fölnevelő

tájról, ahol találkozott az első szerelem ízével, ahol magyarságra, emberségre és kitartásra nevelték rokonok és ismerősök a majdani költőt. Egy szebb és boldogabb jövő reményében. „Mert: körbenézve a tetőről fehér / tornyaiból Szent István és László és a / kegyes múlt emlékezete őröködik a táj felett, / ígérve szebb jövőndőt.” S ideköti a *Karácsony, karácsony* c. vers élményvilága is. Puritán eszközökkel szól a legszebb ünnepről, annak titkáról.

Aztán a kortársaknak ajánlott művek sokasága egyben arról is árulkodik, hogy vannak „szellemtársai”, olyanok, akiknek a szavára figyel, akiknek tartását tiszteli. (Gábor Zoltán, Utassy József, Tari István vagy éppen Jókai Anna neve kívánczik ide.) S van, ahol a végső tömörítés az erénye, de van, ahol akár Kassák Lajos hatására is gondolhatunk, hiszen igencsak szabad áradás fémjelzi hosszú versét (*Rafting-vers, avagy képzelt tér- és időutazás Radencitől Ráckanizsáig*). Merész asszociációk, képek, egymást erősítő alakzatok tűnnek föl ebben, a sajátos szellemi és valóságos utazásélményt felidéző versben.

Tán legnagyobb ívű költeménye a *Gábor a Feszty-kép előtt, 1930 táján*, amit a 85 éves Gábor Zoltán festőművésznek ajánlott a költő. Az egyéni sors és a történelem fonódik itt össze, s megjelenik benne a honfoglalás lírai rajza is. „A Vereckei hágó kitérült, / s zúdult, ömlött a történelem / a vászonzóról, mennyi gyermek sírás / és – kacaj, mennyi eleven / csobogás, madárdal és sóhaj, / ahogy vonult a tábor / az új hazába be.” Itt száll talán a legszabadabban a szó, itt tárul ki leginkább Bence Lajos lírai világa, s itt énekl meg a „nagybetűs „Élet” csodáját. Emlékezetesek azok a lírai pillanatok is, amelyekben fölidézi a társak emlékét vagy alakját. Ebből a szempontból kiemelkedik az Utassy Józsefnek küldött üzenet, a *Tél van*. Tragikusak a színek, „s koromként hull a hódara.” Megfagy minden ebben a világban, s bizony hiába keressük a feloldást vagy a reményt. Ha nem is érkezünk el Vörösmarty híres „nincsen remény”-féle fájdalmaig, amit *Az emberekben* élénk tárt. Drámaiak a képei, telitalálat minden egyes eleme.

Ugyancsak a legjobbak közül való a kötetet illusztráló képzőművésznek, Göntér Endre festőbarátnak ajánlott *Fejezetek csókaságaink történetéből* című műve. S miként a Feszty-körképes versben, itt

is beszüremkedik a magyarság ősi hitéletének számos eleme. A rovásírás, a „sámán-tüzes, táltos-furkós” múlt, a jurták világa. A kalandvágy népe is megjelenik, mint ahogy a „mindig visszajöttek” erkölcsi parancsa is. Mindezekből egyértelműen kitűnik, hogy Bence Lajos a hűség költője, aki a szülő vidékhez, a hazához, az anyanyelvhez körömszakadtáig ragaszkodik. Erről kell vallania. S ezen belül persze a szűkebb pátria, a fölnevelő táj ihlette énekei a legmegragadóbbak.

És akad bőven nyelvi játék és remeklés, pl. a Balassikarddal kitüntetett Tari Istvánnak ajánlott *Délvidéki csupa-kín-rímes játékból*. Az ünnepelettől is beépít vendégszövegeket, pl. ezt: „Mert veszthelyünk Arad, / de kő kövön marad...” De József Attila vagy Nagy László egy-egy versrészlete is fölbukkan a sorok között. Meg hát a nyelvi lelemény: Déva, dévajul, déjavunk, javunk... S persze az évődő humor mellett a lehangsúlyosabb a délvidéki költőtárs erkölcsi példája. A „hittel hűséggel / megvert barátom...” alakjának felmutatása.

Az ilyen művekkel válik jelentős kötet a *Vallani*, és nem túlzás, hogy az utóbbi évek egyik legjobb magyar verseskötetévé. Mögötte a történelmi-kisebbségi sors kálváriája, s persze az esztétikai tájékozódás és tájékozottság is kiemelt szerepet kap a szövegformálásban. Költőnk tud közhelymentesen szólni pl. a Trianon-élményről is, ahogy ezt láthatjuk a *Mikor Pünkösöd és Trianon egy napra esett* c. versben. A címbe emelt két esemény és nap így, együtt, különös feszültséget eredményez. Így lesz megrázó imádság és könyörgés, mélységes lírai feltárulkozás. A „történelem verte, / megváltásért kiáltó táj” dalnoka a költő, aki tudatosan vállalja a kettős kötődésből adódó, nehéz szerepet.

S ha a tömörítés, az emblematisz fogalmazás erényei közé tartozik, akkor ugyanezt elmondhatjuk avantgárd mintákat követő, érzékletesen fölépített, hosszú verseiről is. Így tartja ébren a reményt, ebben, a reménytelenséget tápláló világban. Az átélt felelősség súlya alatt görnyedve, de meg nem inogva.

(*Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2011.*)